

WYKORZYSTANIE ANALIZY FINANSOWEJ W ZARZĄDZANIU GOSPODARSTWEM WIELKOBSZAROWYM W LATACH 1996-1999

Jan Spiak

Streszczenie. Możliwości wykorzystania wyników z analizy finansowej w procesie zarządzania przedsiębiorstwem rolniczym wynikają z realizacji przez kierownictwo funkcji planowania i podejmowania decyzji oraz kontrolowania. Uzyskane wyniki z analizy ekonomicznej stanowią ważne źródło informacji w zarządzaniu bieżącym i długookresowym.

Celem badań było określenie sytuacji finansowej i majątkowej gospodarstwa wielkoobszarowego na podstawie wyników analizy ekonomicznej i ich wykorzystanie w zarządzaniu finansami. Przedmiotem badań była działalność finansowa gospodarstwa rolnego będącego jednoosobową spółką AWRSP w latach 1996-1999. Wykorzystując metodę analizy finansowej, dokonano oceny sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa na podstawie analizy bilansów, rachunków zysków i strat oraz przepływów finansowych.

Przeprowadzona analiza bilansu wykazała korzystny stosunek majątku trwałego do obrotowego jak 1 : 4. Majątek w ponad 70% był sfinansowany przez kapitał własny. W strukturze aktywów zwiększył się udział środków finansowych do 46,3%, natomiast w pasywach udział zobowiązań do 28,48%. Badanie rachunku zysków i strat wskazało na pogarszające się możliwości generowania zysku przez spółkę, który w 1999 r. wynosił 50 zł/ha użytków rolnych. W strukturze kosztów największy udział miały wynagrodzenia wraz z narzutami (41,33%), natomiast w przychodach ogółem wpływy ze sprzedaży produkcji rolniczej (72,46%). Ocena przepływów finansowych wykazała, że strumień pieniężny z działalności operacyjnej wykazywał nadwyżkę w latach 1996-1998 i niedobór środków w 1999 r. W działalności inwestycyjnej dodatnie saldo środków z wyjątkiem 1997 r., spółka zawdzięcza dużym odsetkom z lokat bankowych. W działalności finansowej wystąpił niedobór środków finansowych w 1998 r., spowodowany spłatą zaciągniętych kredytów.

Przeprowadzona analiza ekonomiczna umożliwiła wszechstronną ocenę zmian zachodzących w sytuacji majątkowej i finansowej gospodarstwa rolnego w latach 1996-1999 na potrzeby zarządzania w gospodarstwach wielkoobszarowych.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne wielkoobszarowe, analiza ekonomiczna, zarządzanie.

WPROWADZENIE

Przedsiębiorstwa rolne dostosowując się do wymogów rynku muszą poprawić efektywność wykorzystania posiadanych zasobów. Właściciele kapitału przedsiębiorstw oczekują, że prowadząc rentowną działalność sprostać silnej konkurencji w sektorze rolnym. Zarządzanie finansami wymaga korzystania z wyników analizy ekonomicznej przedsiębiorstwa rolniczego w podejmowaniu decyzji bieżących i strategicznych. Zdaniem Sierpińskiej i Jachny [1998], ocena finansowa polega na szukaniu związków przyczynowo-skutkowych między zjawiskami gospodarczymi, określeniu przyczyn zmian w tych zjawiskach oraz przygotowaniu decyzji dotyczących przyszłości. Stąd decyzje muszą być oparte na ocenie aktualnych wskaźników oraz ich dynamice, przedstawiających sprawność finansową przedsiębiorstwa w różnych okresach. Dotyczyć one mogą określania celów strategicznych, jak też regulacji odchyleń od założonych parametrów planu.

MATERIAŁ I METODY

Celem realizowanych badań było określenie sytuacji finansowej i majątkowej przedsiębiorstwa rolnego na podstawie wyników analizy ekonomicznej gospodarstwa oraz wykorzystanie ich w procesie zarządzania finansami, w okresach rocznych i wieloletnich. Przedmiotem badań była działalność finansowa gospodarstwa rolnego Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa położonego na terenie województwa dolnośląskiego. Wybór obiektu do badań był celowy ze względu na zakres dokumentacji księgowej prowadzonej w latach 1996–1999 oraz formę własności.

Zastosowana w badaniach metoda analizy syntetycznej według Kopcia [1983] dotyczyła oceny zmian struktury produkcji i intensywności organizacji. Wykorzystując metodę analizy finansowej, dokonano oceny sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa. Obejmowała ona analizę bilansów w zakresie struktury aktywów i pasywów, zmian poszczególnych ich pozycji oraz rachunków zysków i strat, odnośnie poziomu i struktury kosztów i przychodów w poszczególnych latach oraz ich dynamiki, a także wysokości i dynamiki wyniku finansowego [Bednarski 1999]. Przyjęta metoda analizy przepływów pieniężnych umożliwiła określenie źródeł pochodzenia oraz kierunków wykorzystania uzyskanych w roku obrotowym środków pieniężnych i ich ekwiwalentów przez gospodarstwo, a także analizowanie wpływów i wydatków środków pieniężnych oraz ocenę zdolności jednostki do wypracowania nadwyżki pieniężnej [Waśniewski i Skoczyła 1999].

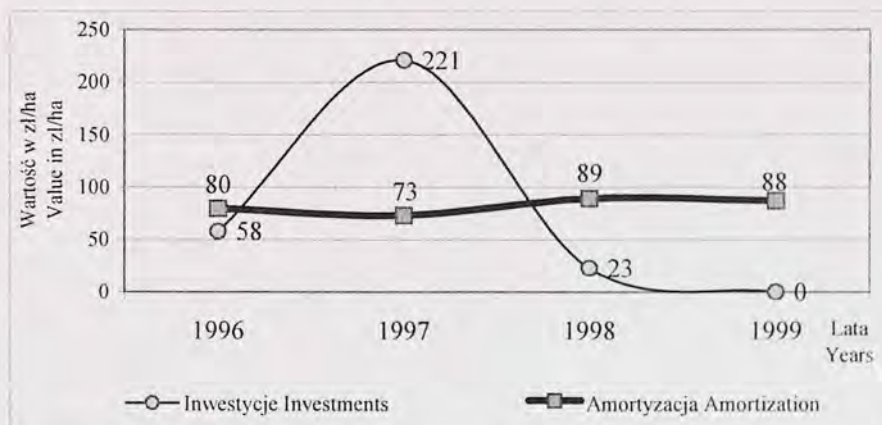
Dane dotyczące działalności produkcyjno-finansowej gospodarstwa w latach 1996–1999 pochodziły ze sprawozdań rzeczowych i finansowych sporządzonych w przedsiębiorstwie. Wyniki z analizy produkcyjnej zostały porównane ze średnimi wynikami grupy jednoosobowych spółek Agencji badanych przez IERiGŻ [Guzewicz i inni 1999].

WYNIKI*

Charakterystyka czynników produkcji obejmuje użytki rolne, siłę roboczą oraz środki trwałe i obrotowe badanego przedsiębiorstwa rolniczego. Gospodarstwo posiadało użytki rolne o powierzchni 3512 ha, w tym grunty orne o powierzchni 3160 ha, stanowiące 89,98%. W ramach poprawy rozłogu gruntów spółka oddała AWRSP grunty rolne o powierzchni 102 ha. W gruntach ornym dominowały klasy IIIa i IIIb, które stanowiły ponad $\frac{3}{4}$ powierzchni, a wskaźnik bonitacji wynosił 1,20 pkt., natomiast średni wskaźnik dla grupy porównawczej 1,17 pkt. Poziom wskaźnika zatrudnienia zmniejszył się z 5,9 do 5,0 RP/100 ha w okresie badań i był niższy o 2,9 RP/100 ha niż w grupie spółek AWRSP. Stan zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty wynosił 177 pracowników, z tego na stanowiskach robotniczych 130 osób, tj. 73,52% ogółu zatrudnionych. Poziom wyposażenia w środki trwałe zmniejszył się i w roku 1999 r. wynosił 830 zł na 1 ha użytków rolnych, natomiast wartość środków obrotowych wynosiła 3,12 tys. zł/ha i w stosunku do 1996 r. oznacza wzrost o 6%.

Przeprowadzona analiza zużycia środków trwałych wykazała, że środki transportowe oraz maszyny i urządzenia techniczne są grupą o najwyższym stopniu umorzenia – 50%, natomiast budynki i budowle będące własnością spółki umorzone są w 26%. Stopień umorzenia całego majątku gospodarstwa wyniósł w 1999 r. 33%, wobec 17% w roku wyjściowym, co świadczy o szybkim tempie jego zużycia.

Nakłady inwestycyjne ponoszone przez gospodarstwo kształtują się na niskim poziomie z wyjątkiem 1997 r. i nie zapewniają reprodukcji prostej majątku (wykres 1). W 1997 r. wartość inwestycji na 1 ha UR 3 razy przekroczyła wielkość amortyzacji. W latach 1996–1997 inwestowano kupując głównie nowoczesne maszyny i ciągniki rolnicze.

Wykres 1. Wysokość nakładów inwestycyjnych i kosztów amortyzacji w zł na 1 ha UR w latach 1996–1999 w Gospodarstwie Rolnym Skarbu Państwa Spółka z o.o.

Graph 1. Height of investments' expenditures and costs of amortization in zł on 1 hectare of A.L. in years 1996–1999 in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility

*W badaniach brał udział Mariusz Żyła.

Analiza struktury organizacji produkcji rolniczej nie wykazała istotnych zmian w produkcji roślinnej oraz zwierzęcej. W latach 1996–1999 dominującą grupą roślin w zasiewach były zboża, a ich udział stanowił 60% powierzchni zasiewów, następnie rzepak (20%), rośliny pastewne (12%) i buraki cukrowe (5%). Struktura zasiewów była podobna jak w grupie porównawczej. Uzyskiwane plony roślin w gospodarstwie były bardzo wysokie i w 1999 r. poziom plonów w dt/ha wynosił dla zbóż 57,5, rzepaku – 30,8, buraków cukrowych – 478,8. W grupie porównawczej plony były odpowiednio niższe i wynosiły dla zbóż 43,2, rzepaku – 23, buraków cukrowych – 440,1 dt/ha. Wysokie plony uzyskano przy zmniejszeniu poziomu nawożenia NPK z 365,2 do 220,1 kg/ha UR, czyli spadek wyniósł 40%. W produkcji zwierzęcej prowadzony był chów bydła w cyklu zamkniętym. Wielkość obsady inwentarza żywego zmniejszyła się z 31,7 do 29,9 sztuk dużych, przez ograniczenie stada krów.

Analizę bilansu w latach 1996–1999 przeprowadzono badając strukturę poszczególnych grup aktywów i pasywów oraz dynamikę ich zmian w kolejnych latach. Zestawienie danych liczbowych dotyczących pozycji aktywów i pasywów przedsiębiorstwa zawarto w tabeli 1.

Analiza struktury bilansu wykazała, że stosunek majątku trwałego do obrotowego był korzystny i wynosił jak 1:3,8. Udział majątku trwałego wynosił 20,3% i stopniowo zmniejszał się w wyniku spadku wartości budynków i budowli o 16,5%, co świadczy o szybkiej dekapitalizacji tej grupy środków. Wysoki udział majątku obrotowego 74,1–77,6% w aktywach wynikał z braku wyceny dzierżawionych przez spółkę gruntów. W badanym okresie zmiany w strukturze majątku obrotowego polegały na zwiększeniu udziału pozycji środki finansowe do 46,3%, a zmniejszeniu udziału zapasów do poziomu 41,1%. Wartość środków pieniężnych na rachunku bankowym zwiększyła się o 506,95 tys. zł, osiągając w 1999 r. kwotę 5069,90 tys. zł. Poziom zapasów obniżył się o 23,5%, osiągając wartość 4497,44 tys. Odnotowano stopniowy wzrost udziału należności i roszczeń w aktywach do 12,6%, tj. kwoty 1360,32 tys. zł. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych należności i roszczenia wynosiły 388 zł. Wysoki poziom należności jest niekorzystny dla przedsiębiorstwa, gdyż powoduje kredytowanie obcych podmiotów gospodarczych ze środków własnych przedsiębiorstwa.

W strukturze pasywów udział kapitału własnego wynosił 70,72% z tego największy udział stanowił kapitał podstawowy (50,09%). Pozostały kapitał rezerwy zwiększył swój udział do 16,46%, natomiast udział zysku netto zmniejszył z 13,43 do 1,18% w pasywach ogółem. Występujący spadek dynamiki wyniku finansowego nie spowodował obniżenia poziomu kapitału własnego w pasywach. Kapitał obcy wykazywał wzrost do 28,48% udziału w pasywach. Udział zobowiązań długoterminowych zwiększył się w 1997 r. do 18,2%, po czym nastąpił ich spadek do 7,1%. Zobowiązania krótkoterminowe tylko w 1997 r. miały 7,9% udziału, a w pozostałych latach udział ten wynosił od 19,1 do 21,4% pasywów. Suma zobowiązań w 1999 r. wynosiła 4064,05 zł (1159,17 zł/ha) i była mniejsza o 1 mln zł od środków finansowych na rachunku bankowym.

Analiza rachunku zysków i strat przedsiębiorstwa w latach 1996–1999 (tab. 2) wykazała, że nastąpił spadek zysku w kolejnych latach. Największe zmniejszenie zysku nastąpiło w roku 1997 r. (o 20%) oraz w 1999 r. (o 30% w stosunku do roku ubiegłego). Wpływ na to miały w 1997 r. niższe o 21% przychody ze sprzedaży, natomiast w 1999 r.

Tabela I. Analiza struktury i dynamiki bilansu w gospodarstwie rolnym Skarbu Państwa (spółka z o.o.) w latach 1996–1999

Table I. Analysis of structures and dynamics of balance in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility in years 1996–1999

Lp. No	WYSZCZEGÓLNIENIE Specification	1996		1997		Id	1998		1999			
		tys. zł thous. zł	%	tys. zł thous. zł	%		tys. zł thous. zł	%	Id	tys. zł thous. zł	%	Id
	AKTYWA – Assets											
A	Majątek trwały Durable property	3 048,38	22,36	3 563,51	25,77	116,90	3 252,65	23,53	91,28	2 897,45	20,30	89,08
I.	Wartości niematerialne i prawne Immaterial and legal value	2,73	0,02	9,67	0,07	354,21	4,29	0,03	44,36			0,00
II.	Rzeczowy majątek trwały Factual durable property	3 037,36	22,28	3 545,55	25,64	116,73	3 248,36	23,50	91,62	2 897,45	20,30	89,20
III.	Finansowy majątek trwały Financial durable property	8,29	0,06	8,29	0,06	100,00						
B	Majątek obrotowy Rotatory property	10 569,75	77,56	10 253,52	74,15	97,01	10 561,79	76,40	103,01	10 951,16	76,74	103,69
I.	Zapasy Stores	5 873,81	43,10	4 805,98	34,75	81,82	4 766,06	34,48	99,17	4 497,44	31,51	94,36
II.	Należności i roszczenia Amount due and claim	132,99	0,97	664,08	4,80	499,35	904,02	6,54	136,13	1 383,82	9,69	153,07
IV.	Środki pieniężne Money resources	4 562,95	33,49	4 783,46	34,60	104,83	4 891,71	35,38	102,26	5 069,90	35,54	103,64
C	Rozliczenia międzyokresowe Among period account	10,94	0,08	10,74	0,08	98,17	9,68	0,07	90,13	422,59	2,96	4 365,60
	SUMA AKTYWÓW Sum of assets	13 629,07	100,00	13 827,77	100,00	101,46	13 824,12	100,00	99,97	14 271,20	100,00	103,23

Tab. 1 cd.
Tab. 1 cont.

Lp. No	WYSZCZEGÓLNIENIE Specification	1996		1997		1998			1999			Id
		tys. zł thous. zł	%	tys. zł thous. zł	%	ld	tys. zł thous. zł	%	ld	tys. zł thous. zł	%	
	PASYWA – Liabilities											
A	Kapitał (fundusz) własny – Own Capital (fund)	9 900,01	72,64	9 681,33	70,01	97,79	9 924,42	71,79	102,51	10 093,42	70,72	101,70
I.	Kapitał (fundusz) podstawowy Basic capital (fund)	7 148,00	52,45	7 148,00	51,69	100,00	7 148,00	51,71	100,00	7 148,00	50,09	100,00
III.	Kapitał (fundusz) zapasowy Fund capital (fund)						183,97	1,33		427,06	2,99	232,14
V.	Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe Remaining reserve capitals (funds)	921,98	6,76	2 349,36	16,99	254,82	2 349,36	16,99	100,00	2 349,36	16,46	100,00
VII.	Wynik finansowy netto roku obrotowego Result financial net of rotatory year	1 830,03	13,43	183,97	1,33	10,05	243,09	1,76	132,14	169,00	1,18	69,52
B	Rezerwy – Reserve			538,93	3,90							
C	Zobowiązania długoterminowe Long-term obligation	348,00	2,55	2 512,80	18,17	722,07	1 247,80	9,03	49,66	1 011,91	7,09	81,10
D	Zobowiązania krótkoterminowe i fundusze specjalne Short-term obligations and special funds	2 842,14	20,86	1 094,71	7,92	38,52	2 639,28	19,09	241,09	3 052,14	21,39	115,64
I.	Zobowiązania krótkoterminowe Short-term obligations	2 829,81	20,76	1 084,10	7,84	38,31	2 628,35	19,01	242,45	3 045,31	21,33	115,86
II.	Fundusze specjalne – Special funds	12,33	0,10	10,61	0,08	86,05	10,93	0,08	103,02	6,83	0,06	62,49
E	Rozliczenia międzyokresowe i przychody przyszłych okresów Among period accounts and receipts of future periods	538,92	3,95				12,62	0,09		113,73	0,80	901,19
	SUMA PASYWÓW – Sum of liabilities	13 629,07	100,00	13 827,77	100,00	101,46	13 824,12	100,00	99,97	14 271,20	100,00	103,23

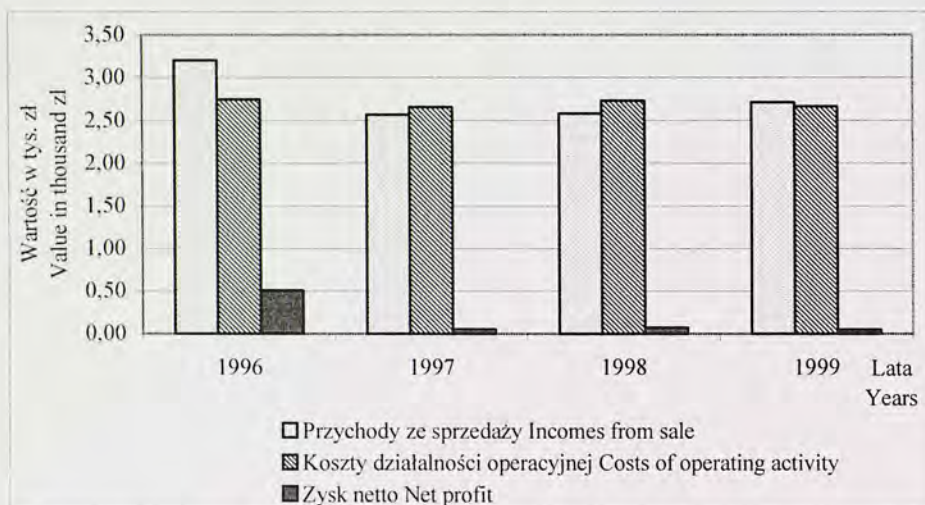
Tabela 2. Analityczny rachunek zysków i strat w gospodarstwie rolnym Skarbu Państwa (spółka z o.o.) w latach 1996–1999

Table 2. Analytic bill of profits and losses in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility in years 1996–1999

WYSZCZEGÓLNIENIE Specification		1996	1997	1998		1999		
		kwota w tys. zł Sum in thousand zł	kwota w tys. zł Sum in thousand zł	indeks dynamiki Index of dynamic	kwota w tys. zł Sum in thousand zł	indeks dynamiki Index of dynamic	kwota w tys. zł Sum in thousand zł	indeks dynamiki Index of dynamic
A	Przychody ze sprzedaży i zrównane z nimi Receipts from sale and leveled with them	11 485,28	9 050,55	78,80	9 109,86	100,66	9 509,72	104,39
B	Koszty działalności operacyjnej Costs of operating activity	9 856,09	9 380,89	95,18	9 644,81	102,81	9 347,11	96,91
C	Zysk/strata ze sprzedaży (A – B) Profit/loss from sale (A – B)	1 629,19	-330,34	-593,18	-534,95	161,94	162,61	-428,98
D	Pozostałe przychody operacyjne Remaining operating incomes	5,93	9,49	160,03	610,24	6 430,35	238,44	39,07
E	Pozostałe koszty operacyjne Remaining operating costs	43,29	21,08	48,69	272,65	1 293,41	563,14	206,54
F	Zysk/strata na działalności operacyjnej (C + D – E) Profit/loss on operating activity (C + D – E)	1 591,83	-341,93	-565,54	-197,36	57,72	-162,09	82,13
G	Przychody finansowe – Receipts financial financial	335,87	532,33	158,49	677,77	127,32	474,16	69,96
H	Koszty finansowe – Financial costs	126,94	219,69	173,07	239,18	108,87	145,03	60,64
I	Zysk/strata na działalności gospodarczej (F + G – H) Profit/loss on economic activity (F + G – H)	1 800,76	-29,29	-6 248,04	241,23	-112,14	167,04	69,25
J	Zyski nadzwyczajne – Extraordinary profits	9,29	213,27	2 295,69	11,57	5,43	1,96	16,94
K	Straty nadzwyczajne – Extraordinary loss				9,70			
L	Zysk brutto (I + J – K) Profit of gross (I + J – K)	1 810,05	183,98	10,16	243,10	132,13	169,00	69,52
M	Obowiązkowe obciążenie wyniku finansowego Obligatory burden of financial result							
N	Zysk netto (L – M) Profit netto (L – M)	1 810,05	183,98	10,16	243,10	132,13	169,00	69,52

nastąpiło zmniejszenie pozostałych przychodów operacyjnych o 41%, a także przyrost pozostałych kosztów operacyjnych o 260%. Przyrost kosztów operacyjnych o 290,49 tys. zł w 1999 r. spowodowany był utworzeniem rezerwy na należności w wysokości 555 tys. zł. Niższe były także przychody finansowe (o 30% wskutek zmniejszenia kwoty odsetek z rachunku bieżącego) oraz niższe koszty finansowe (o 40% z powodu mniejszych obciążeń kredytowych).

Wykres 2 przedstawia wysokość przychodów, kosztów i zysku netto w tys. zł na 1 ha użytków rolnych. Poziom przychodów w 1999 r. wynosił 2,71 tys. zł/ha UR, w latach 1997–1998 wykazywał 5-procentowy wzrost, jednak był niższy o 18% w porównaniu z rokiem wyjściowym. Mimo redukcji poziomu kosztów, zysk netto utrzymywał się na poziomie 0,07–0,05 tys. zł/ha UR w latach 1997–1999 i był 10-krotnie niższy jak w 1996 r. W latach 1997–1998 przychody ze sprzedaży nie pokrywały kosztów działalności operacyjnej (wykres 2).

Wykres 2. Przychody, koszty i zysk netto w Gospodarstwie Rolnym Skarbu Państwa Spółka z o.o. w latach 1996–1999 (tys. zł na 1 ha UR)

Graph 2. Receipts, costs and profit net in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility in years 1996–1999 (thousand zł on 1 hectare of A.L.)

Analiza poziomu przychodów ze sprzedaży w 1999 r. wykazała dynamikę wzrostu 104,39%, jednakże po uwzględnieniu poziomu inflacji wskaźnik dynamiki wynosił 97,29% roku poprzedniego. Podobna sytuacja wystąpiła w 1998 r., kiedy indeks dynamiki wyniósł 100,66%, a po uwzględnieniu wskaźnika inflacji w wysokości 11,8% wskaźnik wyniósł 90%. Analizowane przedsiębiorstwo w latach 1997–1998 odnotowało stratę ze sprzedaży w wysokości, odpowiednio: 330,34 tys. zł i 534,95 tys. zł, a także na działalności operacyjnej. Dopiero w 1998 r. przychody finansowe przewyższyły koszty finansowe, co umożliwiło uzyskanie zysku na działalności gospodarczej. Natomiast dzięki wysokim zyskom nadzwyczajnym w 1997 r. przedsiębiorstwo wyprowadziło zysk brutto w kwocie 183,98 tys. zł.

Tabela 3. Wartości i struktura przychodów oraz kosztów w gospodarstwie rolnym Skarbu Państwa (spółka z o.o.) w latach 1996–1999
 Table 3. Value and structure of receipts as well as costs in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility in years 1996–1999

Lp. No	WYSZCZEGÓLNIENIE Specification	1996		1997			1998			1999		
		w tys. zł	%	w tys. zł	%	Id	w tys. zł	%	Id	w tys. zł	%	Id
PRZYCHODY – Incomes												
A	Przychody ze sprzedaży Incomes from sale	10 127,58	96,65	10 402,60	93,23	102,72	8 746,82	87,07	84,08	9 669,24	93,11	110,55
I.	Przychody ze sprzedaży produktów Incomes from sale of products	10 045,86	95,87	10 356,81	92,82	103,10	8 674,21	86,35	83,75	9 642,86	92,86	111,17
	produkcji rolniczej – agricultural production	8 375,44	79,93	8 484,49	76,04	101,30	6 652,53	66,22	78,41	7 524,51	72,46	113,11
	inwentarza żywego – inventory of lively	439,73	4,20	505,66	4,53	114,99	553,60	5,51	109,48	607,27	5,85	109,69
	mleka – milk	992,52	9,47	1 112,54	9,97	112,09	1 328,79	13,23	119,44	1 338,50	12,89	100,73
	pozostałych – remaining	238,17	2,27	254,12	2,28	106,70	139,29	1,39	54,81	172,58	1,66	123,90
III.	Przychód ze sprzedaży towarów i materiałów Income from sale of commodities and materials	81,72	0,78	45,79	0,41	56,03	72,61	0,72	158,57	26,38	0,25	36,33
C	Pozostałe przychody operacyjne Remaining operating incomes	5,93	0,06	9,49	0,09	160,03	610,24	6,07	6 430,35	238,44	2,29	39,07
E	Przychody finansowe Financial incomes	335,87	3,21	532,33	4,77	158,49	677,77	6,75	127,32	474,16	4,58	69,96
G	Zyski nadzwyczajne Extraordinary profits	9,29	0,08	213,27	1,91	2 295,69	11,57	0,11	5,43	1,96	0,02	16,94
OGÓLEM PRZYCHODY General incomes		10 478,67	100,00	11 157,69	100,00	106,48	10 046,40	100,00	90,04	10 383,80	100,00	103,36

Tab. 3 cd.
Tab. 3 cont.

Lp. No	WYSZCZEGÓLNIENIE Specification	1996		1997		1998			1999			
		w tys. zł	%	w tys. zł	%	Id	w tys. zł	%	Id	w tys. zł	%	Id
KOSZTY I STRATY – Costs and losses												
A	Koszty działalności operacyjnej Costs of operating activity	9 856,08	98,30	9 380,88	97,51	95,18	9 644,81	94,87	102,81	9 347,11	92,97	96,91
I.	Wartość sprzedanych towarów i materiałów Value of sold commodities and materials	6,05	0,06	0,87	0,01	14,38						
II.	Zużycie materiałów i energii Waste of materials and energy	4 175,62	41,64	4 338,44	45,10	103,90	3 986,15	39,21	91,88	3 633,56	36,15	91,15
III.	Usługi obce – Strange service	700,89	6,99	736,77	7,67	105,12	778,41	7,66	105,65	707,89	7,04	90,94
IV.	Podatki i opłaty – Taxes and payments	436,01	4,35	468,34	4,87	107,41	525,69	5,17	112,25	494,09	4,91	93,99
V.	Wynagrodzenia – Reward	2 856,56	28,49	2 482,38	25,80	86,90	2 690,09	26,46	108,37	3 282,56	32,65	122,02
VI.	Świadczenia na rzecz pracowników Service on thing of workers	1 242,95	12,40	1 048,03	10,89	84,32	1 293,90	12,73	123,46	873,21	8,68	67,49
VII.	Amortyzacja – Amortization	287,65	2,87	258,43	2,69	89,84	315,49	3,10	122,08	307,01	3,05	97,31
VIII.	Pozostałe – Remaining	150,35	1,50	47,62	0,48	31,67	55,08	0,54	115,67	48,79	0,49	88,58
C	Pozostałe koszty operacyjne Remaining operating costs	43,29	0,43	21,08	0,21	48,69	272,65	2,68	1 293,41	563,14	5,60	206,54
E	Koszty finansowe Financial costs	126,94	1,27	219,69	2,28	173,07	239,18	2,35	108,87	145,03	1,43	60,64
G	Straty nadzwyczajne Extraordinary loss						9,70	0,10				
OGÓLEM KOSZTY General costs		10 026,31	100,00	9 621,65	100,00	95,96	10 166,34	100,00	105,66	10 055,28	100,00	98,91

Struktura przychodów (tab. 3) wykazała, że największą pozycję zajmują przychody ze sprzedaży produktów (93,11%), w tym przychody ze sprzedaży produkcji rolniczej. Najwyższą wartość sprzedaży produkcji rolniczej przedsiębiorstwo osiągnęło w 1997 r. – 8484,49 tys. zł, co w przeliczeniu na 1 ha UR wynosiło 2404,90 zł. Duży spadek (o 21%) nastąpił w 1998 r. (do poziomu 6652,53 tys. zł). Przychody ze sprzedaży mleka zwiększyły udział do 13,0%, a ze sprzedaży inwentarza żywego do 5,8% w przychodach ogółem i wykazywały stałą tendencję wzrostową. Ważną pozycję w przychodach stanowiły odsetki z lokat bankowych (4,58% udziału). Analiza struktury kosztów (tab. 3) wykazała, że największy udział (36,15%) mają koszty zużycia materiałów i energii. W stosunku do 1996 r. udział tych kosztów zmniejszył się prawie o 13%. Składają się na nie koszty: zużycia paliwa – 10,34%, zakupu nawozów – 7,85% i środków ochrony roślin – 6,18%. Koszty zakupu nawozów i środków ochrony roślin wyniosły 402,45 zł/ha UR. Drugą największą grupę kosztów są wynagrodzenia, których udział wynosił 32,65%. W latach 1996–1999 wartość wynagrodzeń wzrosła o 426 tys. zł, tj. prawie o 15%. Wynagrodzenia łącznie ze świadczeniami na rzecz pracowników stanowią łącznie 41,33% udziału kosztów ogółem. Poniesione koszty pracy wynosiły odpowiednio: w 1996 r. 40,89%, w 1997 r. 36,69%, a w 1998 r. 39,19% i były największą pozycją kosztów ogółem przedsiębiorstwa.

Analiza przepływu środków pieniężnych wykazała, że najkorzystniejsza sytuacja wystąpiła, gdy jednostka osiągała zysk netto i jednocześnie uzyskiwała nadwyżkę środków pieniężnych z działalności operacyjnej. W badanym gospodarstwie taka sytuacja wystąpiła w latach 1996–1998. Natomiast w 1999 r. wystąpiła niekorzystna sytuacja, w której środki pieniężne netto z działalności operacyjnej, mimo wypracowanego zysku, wykazały niedobór w wysokości 350 tys. zł. Oznaczało to, że jednostka nie wypracowała środków pieniężnych z podstawowej działalności operacyjnej, a istotnym strumieniem dopływu środków była amortyzacja. Zostało to spowodowane tym, że wygosparowany w ciągu roku zysk został przeznaczony na pokrycie części należności oraz nastąpiła duża zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych.

Przepływy środków pieniężnych (wykres 3) z działalności inwestycyjnej w 1997 r. wykazały ujemne saldo, spowodowane dużymi nakładami inwestycyjnymi związanymi z nabywaniem składników majątku trwałego. Wysokie dodatnie saldo środków pieniężnych netto z działalności inwestycyjnej spółka zawdzięczała dużym odsetkom z lokat bankowych.

Analiza środków pieniężnych z działalności finansowej wykazała stopniowe ich zmniejszanie w kolejnych latach, a w 1997 r. nawet saldo ujemne (–275 tys. zł) ze względu na obciążenie spłatą odsetek od długoterminowych kredytów.

Wyniki badań wskazują, że w 1996 r. wystąpiła sytuacja, gdy wszystkie trzy strumienie przepływów pieniężnych miały wartość dodatnią. Wariant taki charakteryzuje dobrą sytuację finansową oraz możliwość rozwoju przedsiębiorstwa. W 1997 r. strumień pieniężny z działalności inwestycyjnej wykazał wartość ujemną. Jest to typowe dla przedsiębiorstwa, które na pokrycie potrzeb inwestycyjnych wykorzystuje zewnętrzne źródła finansowania o wysokim oprocentowaniu. W 1998 r. ujemna wartość salda wystąpiła w strumieniu pieniężnym z działalności finansowej, gdyż przedsiębiorstwo dokonało spłaty zobowiązań. Zgoła odmiennie kształtowała się sytuacja w 1999 r., gdy przedsiębiorstwo osiągnęło dodatnie saldo przepływu środków pieniężnych w zakresie

działalności inwestycyjnej i finansowej, natomiast ujemne saldo na działalności operacyjnej. Znaczne środki pieniężne zgromadzone na koniec każdego roku obrotowego stanowiły jednak znaczne rezerwy, możliwe do uruchomienia w trudnych sytuacjach spiętrzeń płatności finansowych.

Wykres 3. Przepływy środków pieniężnych w Gospodarstwie Rolnym Skarbu Państwa Spółka z o.o. w latach 1996–1999

Graph 3. Flows of money resources in Agricultural Farm of Treasure of State Company with limited responsibility in years 1996–1999

WNIOSKI

Przeprowadzona analiza wybranych elementów bilansu wykazała korzystny stosunek majątku trwałego (bez wyceny dzierżawionych gruntów) do majątku obrotowego. Udział kapitałów własnych wynosił ponad 70% w pasywach, co oznacza, że majątek był głównie finansowany z własnych funduszy. Ograniczenie korzystania z zewnętrznych źródeł zasileń finansowych, przy jednoczesnym utrzymywaniu przez gospodarstwo wysokiego poziomu środków pieniężnych na rachunku bankowym, zmniejszało ryzyko gospodarowania. Działanie to wynikało z niskiej rentowności produkcji rolniczej, gdyż gospodarstwo uzyskiwało wyższy stopień zwrotu zysku z kapitału niż z działalności operacyjnej.

Analiza rachunku wyników wykazała, że gospodarstwo miało ograniczone możliwości w zakresie generowania zysku netto, gdyż w 1999 r. wyniósł on tylko 50 zł/ha UR, a w pozostałych latach z wyjątkiem 1996 r. wykazywał stopniowy spadek. W strukturze kosztów dominujący udział miały wynagrodzenia wraz z narzutami (41,33%) oraz koszty materiałów i energii, które stanowiły 36,15%. Przedsiębiorstwo uzyskiwało przychody głównie ze sprzedaży produkcji rolniczej, która stanowiła 72% przychodów ogółem. W 1999 r. przychody ze sprzedaży przewyższyły koszty działalności operacyjnej, tym samym została zahamowana negatywna tendencja, która wystąpiła w latach 1997–1998. Gospodarstwo powinno dążyć do obniżenia kosztów działalności operacyjnej oraz pozostałych kosztów operacyjnych, wśród których dominującą

pozycję stanowiły tworzone rezerwy na należności. Należy zwiększyć sprawność w ściąganiu wierzytelności od kontrahentów.

Ocena przepływów pieniężnych wykazała, że strumień przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej w badanym okresie systematycznie zmniejszał się, a w 1999 r. wykazywał już niedobór środków pieniężnych. Oznacza to, że przedsiębiorstwo nie wypracowało środków pieniężnych z podstawowej działalności operacyjnej, a istotnym strumieniem dopływu środków była amortyzacja. W działalności finansowej przedsiębiorstwo zanotowało w 1998 r. niedobór środków, który był spowodowany spłatą zaciągniętych kredytów łącznie z odsetkami. W działalności inwestycyjnej tylko w 1997 r. saldo przepływów pieniężnych zamknęło się wartością ujemną, co spowodowane było znacznymi nakładami na zakup sprzętu rolniczego. Poziom nakładów inwestycyjnych w gospodarstwie był niższy od odpisów amortyzacyjnych, co w dłuższym okresie może doprowadzić do dekapitalizacji rzeczowych środków trwałych.

PIŚMIENNICTWO

- Bednarski L., 1999: Analiza finansowa w przedsiębiorstwie. PWE, Warszawa.
- Guzewicz W., Zdzieborska M., Żarska A., 2000: Wyniki produkcyjno-ekonomiczne wielkoobszarowych gospodarstw powstałych z majątku byłych PGR. IERiGŻ, Warszawa.
- Kopeć B., 1983: Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych. Skrypty Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Wrocław.
- Sierpińska M., Jachna T., 1998: Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Waśniewski T., Skoczylas W., 1999: Jak korzystać ze sprawozdania z przepływu środków pieniężnych. Rachunkowość Nr 12/1999, Warszawa, 703–711.

UTILIZATION OF FINANCIAL ANALYSIS IN MANAGEMENT OF LARGE-ACREAGE FARM IN YEARS 1996–1999

Summary. Moved investigation in large-acreage farm being one-man company AWRSP in years 1996–1999 dust on aim qualification of financial situation and property's enterprise. Utilization of method of economic analysis in range of opinion of changes of structure of production, efficiencies of factors of production and financial efficiencies permitted onto looking for relationships reason – consecutive got results.

Results of investigations confirmed, that at small changes in structure production and decrease of coefficients of efficiency of factors of production, worsen of ability stepped out to generating he carried out profit, which in 1999 year 50 zł/ha of agricultural uses. Realization of conservative strategy in productive activity caused limitations of size of money stream from operating activity also.

Key words: large acreage farm, economic analysis, financial situation, property situation, management.

Jan Spiak, Akademia Rolnicza we Wrocławiu, Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, ul. Skłodowskiej-Curie 42, 50-360 Wrocław